

Barcsay Jenő (1900-1988)

Dombos táj, 1935 körül
Tempera, karton 47x71 cm
Jelzés nélkül

Irodalom:

- Kállai Ernő: Barcsay Jenő. Magyar Művészet, 1936/5, 134-152.
- Kassák Lajos: Vallomás 15 művészről. Budapest 1942.
- Genthon István: Barcsay Jenő. Művészettörténeti Értesítő, 1958/11, 104-115.
- Petényi Katalin: Barcsay Jenő. Corvina, 1974.
- Barcsay szám: Barcsay önmagáról, 5.1.; Barcsayról kortársak, 6.1.; Barcsay Jenő és Szentendre (Tóth A.) 14-19.1.;
- Állvány és figura (Pap G.); In: Művészet 1974/2.
- Petényi Katalin: Barcsay Jenő. 1986.

Barcsay Jenőt pályafutása során sokféleképpen jellemezték: titulálták a művészeti anatómia mesterének, vagy absztrakt festőnek, máskor a természet szerelmesének. E merőben eltérő szemléletet tükröző irányok Barcsay festészetében külön-külön fejlődtek, de olykor kölcsönhatásba lépve egymást alakították. A katalógusban szereplő *Dombos táj* a természettől megigéződő Barcsayt, a tájképfestőt idézi elénk. A szentendrei táj, a Dunakanyar dombjai egy egész életet meghatározó festői légkört biztosítottak a művész számára.

“Tájképet csakis a természetben állva tudok festeni. Nem azért, hogy a látott dolgokat fesse le, hanem szükségem van körülöttem a természet látható közelségére. Látanom kell a természetet, hogy a fantáziám bátran elszabadulhasson és komponálhassak legszubjektívebb érzéseim szerint. Néha órákig nem nézem az előttem álló tájat, miközben a tájképeket festem. De a természettel mégis olyan viszonylatban vagyok, mint amilyen viszonylatban van, mondjuk, a gyermek szülőjével. A gyermek akkor a legvakmerőbb és akkor hajlandó a legkülönösebb vállalkozásokra, ha közelében érzi szülőjét, mint egy támpontot és kiismerhetetlen erőforrást. Lehet, hogy a természetben festett tájképeimről senki sem ismerhetné fel a természetet - a dolognak ez a része viszont nem érdekel.” - Barcsay Jenő nyilatkozott így Kassák Lajosnak 1942-ben. *Vallomás*-a őszinteségről, tiszta gondolkodásról árulkodik. Kassák a beszélgetés során, Barcsayt találóan régi érméken látható szakállas, szikár erdélyi fejedelmekhez hasonlította, és nem csak külsőleg, hanem belső jellemében és elveiben egyaránt. Kassák nyíltan megkérdezte tőle, miért olyan komor hangulatúak a képei és ez vajon nem egy belső lelki folyamatnak a tükröződése-e. Barcsay azt válaszolta, hogy korántsem olyan az egyénisége mint képeinek színvilága és hangulata. A képnek és festészetének külön fejlődése van, a folyamat a belső és külső élmények szerint együtt alakul.

“A 30-as és 45-ös évek között a képi térrel és formával való küzdelem sok gondot okozott. A sok töprengés eredménye volt, hogy eljuthattam a kép egyszerű felépítéséhez, a szerkezet, a rend szépségének kutatásához.” -írja 1974-ben a Művészet folyóirat hasábjain az elveiben szigorú, egyenes úton haladó művész elvárásai önmagával szemben.

Barcsay tájfestészetében meghatározó jelentőségű Erdélyhez kötődő viszonya. Itt született, és ha tehette, elutazott a *“hatalmas dombok közé, a zöld erdőkhöz, fekete bivalyok klasszikus nyugalmú tájára”*. Erdély fontos ihlető közege a művésznek ugyanúgy, ahogy Nagy Istvánnak is. *“Nagy István és Barcsay is a földet túró, szerelmes vonzódással földbe temetkező művészek típusából való”*. (Kállai Ernő, 1936.) Barcsay egy beszélgetés során őszintén elmesélte, hogy nagy hatással volt rá Nagy István tájszemlélete és pasztell-technikájának bravúros, megkapó eredménye. Barcsay is megpróbálta a tájat ujjbegyeivel *“bepréselni”* a papírba és a pasztell olymódon kezelni, ahogy Nagy István, de csak az erdélyi földből táplálkozó, a táj tisztaságából eredő vonzalom volt közös, viszont a gondolat, a művészi szándék más légkört és technikát kívánt. Így Barcsay is visszatért a temperához, olajhoz, a barnákhöz és vörösekhez, saját világához. Ahhoz a világhoz, melyet Szentendre szellemisége határozott meg, s a 20-as évek végén bontakozott ki.

1928-ban megfestette a *Munkásnő* című képét, amit később a festő első alapművének tekintett, s az azelőtti időszakát pedig tanulóéveknek minősítette. 1928-ban alakult meg a Szentendrei Művésztalálkozó, és nyolc fiatal művész megalapította a Szentendrei Festők Társaságát. Barcsay a következő évben lépett be. (Ekkor járt Párizsban másodszor és a kubisták formai újításainak élményével tért haza.) Majd évtizedeken át nem volt olyan esztendő, hogy a nyarat ne Szentendren töltötte volna. 1929-től már a dombok, szántóföldek terét, jellegét mustrálgatta, és egyenlőre grafikai eszközök-

23. ▲
Barcsay Jenő (1900-1988)

Dombos táj
Tempera, karton 47x71 cm
Jelzés nélkül
Kikiáltási ár: 1.000.000 Ft

kel jelenítette meg. 1931-ben készített 6 rézkarcot máriaremetei és szentendrei tájmotívumok felhasználásával. (*Kőhegy*, 1931 Barcsay gyűjtemény) Sajátos távlati technikáját itt alkalmazta először. Később a rézkarcok stílusát tette át temperába, vagy olajba. Úgynevezett *“rálátásos”* tájképeket festett: óriási távlatok fordulnak felénk, *“apró házakkal meghintett földtáblák”* viszik a tekintetet egyre az emelkedő távolba. *“Kontúrokkal próbáltam kifejezni a teret. Az a festői kérdés izgatott, hogy tudnám a természetben látott dolgokat a síkba, vagyis a kétdimenzióba átírni.”* Tehát a természet ösztönző ereje is segítette a festőt belső művészi folyamatainak változásában. A tereptárgyak kirakós játéka, a színek, síkok variálása társ kapcsolatban álltak Barcsay más műfajbeli fejlesztéseivel. Az alakok, emberek, tárgyak, épületek megjelenítésében szigorúbb, a kubizmushoz közeli úton haladt a művész, s közvetve volt befolyásoló tényező a tájélmény. A szentendrei tájjal való találkozás talán csak egy alakos képén fedezhető fel közvetlenül, az 1935-ben készült

Munkásnők című festményénél. A nyugodt ritmusú, statikus nőalakok mögött ott látszanak a szentendrei dombok kontúros síkjai. Barcsay megsemmisítette ezt a festményt. A tájak ezentúl megmaradtak tájnak, a nők mozaiktervekké monumentalizálódtak. 1934-36 között két téma foglalkoztatta: a dombos táj síkban való ábrázolása és munkások és munkásnők alakjainak lényegszerű megjelenítése. Képünk ekkor készült, sok hasonló tájképpel együtt (*Szentendrei dombok* 1934; *Izbég* 1934). A *Dombos táj* színfoltjai változatosak, vonaljai finoman átszövik az egész kompozíciót. A teret a dombok, a kis vonal-házak és a szántóföldek színes kontúrjai által érzékelhetjük. A légkör párás, esőt jelentő felhőkön átszűrődő fénysugarak húznak függőnyt a dombok elé. Ha jobban elmélyedünk a természeti élménytől átlényegült képben, képzeletben a Dunakanyarban állhatunk a dombok között és *“órákig nézzük a tájat”*.

F.K.